

Vergaderjaar 2022–2023

29 279

Rechtsstaat en Rechtsorde

Nr. 767

BRIEF VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 januari 2023

Advocaten en rechters zetten zich elke dag in voor onze rechtsstaat. Het is verschrikkelijk dat sommige van hen hierbij geconfronteerd worden met bedreigingen, intimidatie of erger. In een vrije samenleving als de onze is het onverteerbaar dat rechters, advocaten en officieren van justitie anoniem moeten opereren in een rechtszaal omdat anders hun veiligheid in het geding komt.

Ik kan niet vaak genoeg aangeven dat ik deze regelrechte aanval op de rechtsstaat absoluut onacceptabel vind. We weten dat de dreiging niet weg is, daarom zet ik alles op alles om personen die worden bedreigd veiligheid te bieden. Bescherming van deze personen is een voorwaarde voor het functioneren van de democratische rechtsstaat en de brede strijd tegen de georganiseerde misdaad.

Ik heb uw Kamer diverse keren laten weten dat ik, ten behoeve van de bescherming van deze personen, naast de inzet op het wegnemen van de dreiging, prioriteit geef aan op de versterking en hervorming van het stelsel bewaken en beveiligen. Daarnaast wordt sinds 2021, in het kader van de brede strijd tegen georganiseerde criminaliteit gewerkt aan de versterking van de weerbaarheid van togadragers en journalisten. Een belangrijk fundament van het versterkingstraject is het centraal stellen van de te beveiligen personen, omdat dat de personen zijn voor wie het stelsel bewaken en beveiligen er is. Ik vind het van cruciaal belang dat we daarbij actief hun ervaringen ophalen zodat deze meegenomen kunnen worden in de verschillende versterkingstrajecten. In dit kader heeft ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum in opdracht van de NCTV in 2022 een onderzoek uitgevoerd naar de psychosociale gevolgen van bedreiging en beveiliging

bij advocaten en rechters¹. Gedurende het onderzoek zijn vertegenwoordigers van de Nederlandse Orde van Advocaten en de Raad voor de Rechtspraak meegenomen in het onderzoek. Doel van dit recente onderzoek was om zowel handvatten te bieden aan professionals binnen het stelsel Bewaken en Beveiligen als aan de beide beroepsgroepen ten behoeve van het nemen van hun verantwoordelijkheid voor de veiligheid van hun medewerkers of de in hun beroepsgroep werkzame personen.

Uitkomsten en aanbevelingen onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd onder een klein aantal deelnemers (12 respondenten uit de beroepsgroepen en 2 partners) en vormt daarmee geen representatieve weergave van de doelgroepen. Vanwege het kwalitatieve karakter van het onderzoek was het mogelijk verdiepende interviews uit te voeren waaruit aanwijzingen volgen over de thema's die de geïnterviewden met betrekking tot bedreiging en beveiliging bezighouden. Hiermee geeft het onderzoek aanknopingspunten om het bewaking- en beveiligingsproces te verbeteren en te hervormen.

In navolging van de eerdere onderzoeken over psychosociale gevolgen van bedreiging en beveiliging bij publieke ambtsdragers, maakt dit verkennende onderzoek duidelijk dat zowel bedreiging als de daaropvolgende beveiligingsmaatregelen gevolgen hebben voor het psychosociaal welzijn van de geïnterviewde advocaten, rechters en hun naasten. Enkele geïnterviewden geven aan zich onveilig te voelen door de bedreiging en ervaren een verhoogde waakzaamheid als gevolg van de dreiging. Over het algemeen bestaat er bij de geïnterviewden begrip voor de beveiligingsmaatregelen. Beveiligingsmaatregelen zorgen meestal voor een veilig en geruststellend gevoel, zeker wanneer er sprake is van een gezin met kinderen. Bij sommige geïnterviewden veroorzaken de beveiligingsmaatregelen echter juist een onveiliger gevoel doordat de urgentie van de dreiging wordt benadrukt. Beveiligingsmaatregelen kunnen dus een paradoxaal effect hebben. Onder geïnterviewden is de behoefte aan psychosociale ondersteuning wisselend; de nut en noodzaak hiervan worden niet altijd onderschreven.

Uit het onderzoek komt ook dat geïnterviewde rechters en advocaten belemmeringen in de informatievoorziening en communicatie ervaren. Daarnaast missen geïnterviewden soms communicatieve vaardigheden en een invoelende houding bij de betrokken adviseurs, ondersteunende (technische) diensten en uitvoerders van de maatregelen. Ze ervaren weinig mogelijkheid tot inspraak met betrekking tot de te nemen maatregelen, bijvoorbeeld die maatregelen waarbij in en om het huis apparatuur wordt geïnstalleerd en de tijden waarop bijvoorbeeld beveiligers of installatiepersoneel langskomen in een druk gezinsleven. Verder bestaat er frustratie onder de geïnterviewde advocaten en rechters over het gebrek aan informatie over de dreiging. Wanneer de dreiging richting advocaten en rechters voortkomt uit een rechtszaak, beschikken zij vaak over dossierkennis waarmee ze zelf een inschatting kunnen maken van de dreigingssituatie. Dat doen ze om een bepaalde mate van grip en sturing te krijgen. Adviseurs uit het stelsel bewaken en beveiligen kunnen bedreigde personen echter niet altijd tot in detail informeren vanwege

¹ Het onderzoek is een vervolg op eerdere onderzoeken die ARQ (in 2008 en 2020) heeft uitgevoerd naar de psychosociale effecten van bedreiging en beveiliging bij publieke ambtsdragers, zoals Tweede Kamerleden, burgemeesters en officieren van justitie. Nijdam, M.J., Olf, M., Vries, M. de, Martens, W.J., Gersons, B.P.R., *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging*, 2008, zie bijlage. Hoof, W. van, Rooijen, S. van, Spee, I., Brake, H. ten, *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging*, 2020.

belangen rondom veiligheid, privacy of lopende onderzoeken. De geïnterviewde advocaten en rechters geven aan dat zij grote behoefte hebben aan kennis over de overwegingen en analyse van een dreigingsbeeld. Daarnaast hebben zij behoefte aan een duidelijk aanspreekpunt.

Een deel van de geïnterviewde advocaten en rechters geeft aan binnen de werkomgeving onvoldoende erkenning en openheid te ervaren om bedreiging te bespreken. Geïnterviewden geven aan dat tijdens de opleiding en bij de start van hun carrière weinig aandacht bestaat voor het risico van bedreiging, doordat in die tijd bedreiging niet of nauwelijks aan de orde was. Ondersteuning en nazorg vanuit de werkgever is nog niet altijd georganiseerd of geformaliseerd voor de doelgroepen.

Op basis van deze verkenning doen de onderzoekers aanbevelingen die zien op het geven van meer aandacht voor het psychosociaal welzijn van te beveiligen personen en hun omgeving. Ook vragen zij meer aandacht voor de informatiebehoefte van te beveiligen personen en erkenning van de kennispositie van rechters en advocaten daarin. Ten slotte worden aanbevelingen gedaan op het gebied van communicatie met de te beveiligen persoon, het adviseren over digitale afscherming van persoonsgegevens, aandacht voor weerbaarheid in opleidingen en trainingen, bewustwording bij leidinggevendenden en vanuit de werkgever op georganiseerde wijze bieden van psychosociale ondersteuning.

Beleidsreactie

De aanbevelingen sluiten goed aan bij een van de pijlers van de versterking en hervorming van het stelsel bewaken en beveiligen, namelijk het steeds meer centraal stellen van de te beveiligen persoon. Dit houdt in dat de ervaringen en behoeftes van te beveiligen personen sneller worden vertaald naar mogelijkheden in de operationele praktijk en zeker bij de trajecten in de doorontwikkeling van het stelsel bewaken en beveiligen. In dat kader is reeds een aantal zaken gerealiseerd, een aantal is reeds in gang gezet maar nog niet helemaal uitontwikkeld.

Als het gaat om het bieden van psychosociale ondersteuning: bij elk kennismakinggesprek met een te beveiligen persoon wordt door de adviseur de mogelijkheid van psychosociale zorg aangeboden. Ook als later in het beveiligingstraject blijkt dat psychosociale zorg de te beveiligen persoon kan ondersteunen, wordt het door de adviseur ter sprake gebracht. Daarnaast wordt, op basis van materiaal dat ARQ en politiepsychologen beschikbaar hebben, door het Kenniscentrum Bewaken en Beveiligen een brochure ontwikkeld voor te beveiligen personen waarin praktische tools worden aangereikt over de omgang met stress, specifiek gericht op de impact van dreiging en beveiliging. Deze folder wordt begin 2023 verspreid. Ook is een aanbestedingstraject in gang gezet voor de ontwikkeling van e-learning modules over psychosociale gezondheid. Deze modules zijn zowel voor de te beveiligen persoon, diens partner, als voor zijn of haar kinderen.

Om de communicatie tussen bewaken en beveiligen professionals en te beveiligen personen te optimaliseren, heeft het Kenniscentrum Bewaken en Beveiligen ook een training ontwikkeld voor adviseurs. Hierin wordt aandacht besteed aan eenduidige communicatie, het belang van het eerste gesprek tussen adviseur en de te beveiligen persoon en het oog hebben voor hun persoonlijke omstandigheden. Via intervisie vindt reflectie plaats op het contact met een te beveiligen persoon. Sinds eind september 2022 wordt een pilot van de training uitgevoerd bij een groep functionarissen. Vanaf dit jaar kan de training breder worden aangeboden.

In het nieuwe beveiligingsconcept dat in ontwikkeling is wordt aandacht besteed aan de mentale weerbaarheid van de te beveiligen persoon. Binnen het concept wordt gebruikt gemaakt van een app waarin ook tips voor mentale weerbaarheid worden opgenomen en vragen worden gesteld hoe de te beveiligen persoon zich voelt. In het eerste kwartaal van 2023 komt een versie van de app beschikbaar die getest zal worden, de te beveiligen personen zijn betrokken bij de ontwikkeling van deze app.

Om de weerbaarheid van togadragers en journalisten te versterken heeft de NCTV in gezamenlijkheid met vier beroepsgroepen (het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Rechtspraak, Nederlandse Orde van Advocaten en PersVeilig) in 2020 een ontwikkelagenda opgesteld. Voor de uitvoering van deze ontwikkelagenda wordt vanaf 2020 jaarlijks een bijdrage aan deze beroepsgroepen verstrekt, waaronder de advocatuur en de rechtspraak. In dat licht organiseert het Openbaar Ministerie activiteiten rondom bewustwording, bijvoorbeeld middels de ontwikkeling en productie van een informatiefilm over weerbaarheid voor alle medewerkers. Ook de Rechtspraak heeft geïnvesteerd in het verhogen van de bewustwording en weerbaarheid van haar medewerkers door onder andere het aanbieden van een training «omgaan met agressie», het opstellen van een werkgevershandreiking mentaal belastend werk voor gerechtsbesturen en het verder ontwikkelen van informatie(brochures). In 2023 wordt verder geïnvesteerd in het verhogen van de weerbaarheid van medewerkers binnen de Rechtspraak door middel van het geven van handelingsperspectief aan rechters, griffiers en andere rechtspraakmedewerkers. De maatregelen die de NOvA in 2023 neemt ter verhoging van de weerbaarheid van advocaten zoals het aanbieden van weerbaarheidstrainingen, veiligheidsscans en een noodknop, zijn deels een continuering dan wel uitbreiding van de maatregelen die in 2020, 2021 en 2022 zijn gestart. Een voorbeeld van een uitbreiding is dat de NOvA vanaf voorjaar 2023 de weerbaarheidstrainingen ook aan advocaat-stagiaires aanbiedt.

Daarnaast is een tool in ontwikkeling waarmee NAW-gegevens (naam, adres en woonplaats) in online-registers voor deze beroepsgroepen inzichtelijk kunnen worden gemaakt en, waar mogelijk, aanvragen kunnen worden gedaan om te worden afgeschermd of verwijderd. Het gaat hierbij om gegevens die personen kwetsbaar kunnen maken voor dreiging. Deze tool wordt op dit moment op basis van terugkoppeling van gebruikers doorontwikkeld tot een breed inzetbare tool die aansluit bij de behoeftes van de doelgroepen. Verder wordt door het Kenniscentrum Bewaken en Beveiligen een securityloket voor werkgevers ontwikkeld, waarbij – op termijn – ook zelfstandigen terecht kunnen. Dit loket is ter ondersteuning aan werkgevers om hun verantwoordelijkheid voor de veiligheid van hun medewerkers in te vullen, ook ten aanzien van psychosociale aspecten.

Elke dag werken vele vrouwen en mannen binnen het stelsel bewaken en beveiligen aan de bescherming en veiligheid van anderen. Ik heb groot respect voor dit belangrijke werk. Samen werken we hard aan de verbetering en verdere professionalisering van het stelsel bewaken en beveiligen. Er zijn al heel veel stappen gezet maar we zijn er zeker nog niet. De uitkomsten en aanbevelingen van dit onderzoek onderschrijven het belang van de versterkingen en de hervorming van het stelsel. Het laat ook zien dat we moeten blijven werken aan verbetering van het stelsel. Daar zet ik mij ten volle voor in en dat blijf ik ook doen.

De Minister van Justitie en Veiligheid,
D. Yeşilgöz-Zegerius